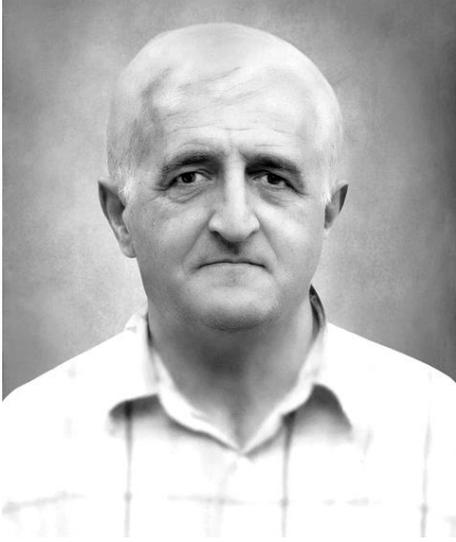

ԱՐՄԵՆ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ

Արմեն Տեր-Ստեփանյանը ծնվել է 1946 թ. Երևանում: Հավատարիմ ընտանեկան ավանդույթին՝ ընտրել է բանասերի մասնագիտությունը՝ դառնալով հոր՝ ականավոր հայագետ (բանասեր, գրող, բառարանագիր, թատերագետ) Գառնիկ Ստեփանյանի գործի շարունակողը: 1969 թ. ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի բանասիրության ֆակուլտետը: 1969-1980 թթ. աշխատել է Երևանի պետական համալսարանի հայագիտական հետազոտությունների լաբորատորիայում: 1985 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն՝ ստանալով բանասիրական գիտություն-

ների թեկնածուի գիտական աստիճան:

1981 թվականից աշխատել է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի «Միջնադարյան սկզբնաղբյուրների ուսումնասիրման» (2019 թ.՝ «15-19-րդ - դարերի հայ մատենագրություն») բաժնում: 1985-1992 թթ. վարել է Մատենադարանի գիտքարտուղարի պաշտոնը:

Արմեն Տեր-Ստեփանյանի գիտական հետաքրքրության ոլորտում էին հայերեն ձեռագրական ժառանգության պատկառելի մասը կազմող աստվածաբանական երկերը, ձեռագրերի հիշատակարանները, միջնադարյան հայ գրականությունը: Գիտական այս ուղղություններով նա կատարել է մեծածավալ աշխատանք, որի մի մասն ամփոփվել է հետևյալ հրատարակություններում.

Manuscripts arméniens de la Bibliothèque Nationale de France, Raymond H. Kévorkian, Armen Ter-Stépanian, avec le concours de Bernard Outtier et de Guevorg Ter-Vardanian, Paris, 1998:

Եզնիկ Էպո. Պետրոսյան, Արմեն Տեր-Ստեփանյան, Ս. Գրքի հայերեն մեկնությունների մատենագիտություն, 2002:

Յովհաննէս Մուշիորդի, Մեկնութիւն Եսայեայ, աշխատասիրությամբ Ա. Տեր-Ստեփանյանի, Ա. Մխիթարյանի, Ս. Էջմիածին, 2009:

Շահխաթունեանց Յ., Ստորագրութիւն կաթողիկէ էջմիածնի եւ հինգ գաւառացն Արարատայ, աշխատասիրությամբ Արմեն Տեր-Ստեփանյանի, Ս. Էջմիածին, 2014:

(Ռ. Ղազարյանի հեղինակակցությամբ), «Նորայր Բյուզանդացու անտիպ նամակներից», Պատմա-բանասիրական հանդես, 1974, 3, էջ 236-244:

«Գևորգ Միլլայիմ», էջմիածին, 1984, Ե, էջ 36-44:

«Մեղիսեդեկ Կ. Պոլսեցու թարգմանչական գործունեությունը», Բանբեր երևանի համալսարանի, 1985, 3(57), էջ 162-177:

Հայ մատենագրության սկզբնավորումը, «Արշալույս քրիստոնեության հայոց», երևան, 2017, էջ 233-23:

Այս աշխատանքների կողքին պատկառելի ծավալ ունեն Արմեն Տեր-Ստեփանյանի անտիպ երկերը:

Վերջին տարիների նրա գիտական աշխատանքները գրեթե ամբողջությամբ նվիրված են ուշ միջնադարի, մասնավորապես 16-րդ և 18-րդ դարերի հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանների գիտական հրատարակության պատրաստմանը: Շարունակելով Մատենադարանի երջանկահիշատակ աշխատակից Սամսոն Լալաֆարյանի գործը՝ Արմեն Տեր-Ստեփանյանն ավարտին է հասցրել նշված դարերի հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանների ժողովածուների՝ գիտական հրատարակության պատրաստումը:

Հիշատակարանների հավաքագրումը նպաստեց Արմեն Տեր-Ստեփանյանի մեկ այլ կարևոր աշխատության պատրաստմանը: Նա, 2013 թ. Վարձք հանդեսում (№ 8, էջ 16-44) «Վիմագրերը Մատենադարանի ձեռագրերում» վերտառությամբ հրատարակեց Ղևոնդ եպիսկոպոս Փիրղալեմյանի «Նշխարք պատմութեան Հայոց» ժողովածուում տեղ գտած վիմագիր արձանագրությունների գրչագրերը: Ահա այս հրապարակումից էլ սկսվեց վիմագրերի փնտրտուքը հայերեն ձեռագրերում, որի արդյունքներն ամփոփվեցին նրա՝ նույն խորագիրը կրող սովորածավալ աշխատանքում (անտիպ):

Արմեն Տեր-Ստեփանյանի՝ Ղևոնդ եպիսկոպոս Փիրղալեմյանի «Նշխարք պատմութեան Հայոց»-ի ոգեշնչումից ծնունդ առած հաջորդ աշխատությունը կոչվում է «Հայոց Պոլիսը», որը պետք է դառնար հեղինակի մտահղացած մի վիթխարի ծրագրի առաջին պտուղը. ահա թե ինչ է գրում նա այս երկի «Մուտք» բաժնում. «Տարիներ առաջ, երբ հիշատակարաններ քաղելու նպատակով նայում էի Ղևոնդ Փիրղալեմյանի «Նշխարք պատմութեան Հայոց»-ի Մատենադարանում պահվող ձեռագրերը, հանդիպեցի շատ հետաքրքիր տեղեկությունների տարբեր քաղաքների, գյուղերի, վանքերի, սարերի, ձորերի մասին: Տեղեկություններ, որոնք ուրիշ ոչ մի տեղ չէինք կարող գտնել:... Ահա մեր այս աշխատանքի նպատակն է սկսել հավաքել ձեռագրերում առկա նյութերը՝ անկախ հրատարակված են, թե ոչ, ըստ բնակավայրերի: Եվ սկսել ենք Կոստանդնուպոլսից՝ քանի որ այն արևմտահայության համար եղել է «մայրաքաղաք»»: Այս աշխատանքում ամփոփված են Հայոց Պոլսին և նրա պատմությանը վերաբերող տարաբնույթ բնագրեր, որոնցից շատերը թվագրվում են 18-րդ դարով:

18-րդ դարի «Հայոց Պոլիսը» եղել է Արմեն Տեր-Ստեփանյանի գիտական տարերքներից մեկը: Ամենևին պատահական չէ, որ նրա գրչին պատկանող հաջորդ մեծարժեք աշխատությունը «Երեք պատրիարք» խորագրով, նվիրված է Կոստանդնուպոլսի՝ նույն դարի հայոց երեք պատրիարքներ Հովհաննես Կոլոտ Բաղիշեցուն, Հակոբ Նալյանին և Զաքարիա Կաղզվանցուն: Այն, ինչպես Արմեն Տեր-Ստեփանյանի մյուս գործերը, օժտված է արժեքավոր բնագրերով, որոնք առավել մեծացնում են այս աշխատանքի գիտական կարևորությունը՝ նրան հաղորդելով սկզբնաղբյուրային նշանակություն:

Նրա գիտական գործունեությանը բնորոշ էր մի քանի թեմաների համաժամանակյա ուսումնասիրումը, որի շնորհիվ, վերոնշյալ ստվարածավալ հատորների կողքին, գրեթե ավարտին է հասցվել կոթողային մեկ այլ աշխատության՝ «Հայոց անձնանունների նոր բառարան»-ի կազմումը:

Շարունակելով հոր՝ Գառնիկ Ստեփանյանի գործը՝ Արմեն Տեր-Ստեփանյանը հարստացրել է ականավոր հայագետի կազմած և երեք հատորով հրատարակված «Մշակույթի հայ գործիչների կենսագրական բառարան»-ը: Ինչպես Արմեն Տեր-Ստեփանյանն է գրում սույն անտիպ գործի առաջաբանում, բառարանի հրատարակված առաջին երեք հատորներից խորհրդային գրաքննությունը դուրս էր թողել մի քանի հարյուր գործչի կենսագրություն՝ նրանց համարելով «մանր դեմքեր»: Ահա այս «մանր դեմքեր» հայտարարված, սակայն իրականում ազգային և պետական ականավոր գործիչների կենսագրականներով Արմեն Տեր-Ստեփանյանը համալրել է հույժ կարևոր այս հատորյակը:

Մաշտոցյան Մատենադարանը ձեռնամուխ կլինի Արմեն Տեր-Ստեփանյանի անտիպ աշխատությունների լույսընծայմանը՝ իբրև հարգանքի տուրք անվանի հայագետի լուսավոր հիշատակին: